ПРО МЕТУ ТА ЗМІСТ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»

БЕРЕСТОВА А. А.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

Мова є гарантом національного та державного самозбереження. На сьогодні володіння українською мовою є цілком мотивованим, оскільки поза ним така особистість не мислить самоусвідомлення і самовизначення у такий спосіб витворюється національно-мовна єдність у межах відповідного державного устрою.

Зростання наукового інтересу до гуманітаризації вищої освіти взагалі обумовлено багатьма причинами. Одна з них полягає в тому, що фундаментальна підготовка майбутнього спеціаліста може досягатися лише за умови широкої гуманітаризації освіти, друга – у рівні культури особи. Саме тому сучасний етап розвитку освіти характеризується прагненням виявити теоретичні основи його гуманітаризації, системно й органічно вписати формування мовної культурної компетентності у процес професійного становлення особистості майбутнього спеціаліста. З метою розширення сфер функціонування української мови і піднесення її престижу проблеми мовної освіти у нефілологічному ВНЗ як важливого чинника формування висококваліфікованого фахівця та гармонійної, цілісної особистості стають предметом широкого обговорення. Мовознавців привертають увагу як проблеми мовного навчання, так і мовного виховання студентства. Українська мова професійного спрямування є обов’язковою для вивчення студентами вищих навчальних закладів. Вона входить до нормативної частини навчального плану, а це означає, що її обсяг та зміст повинні визначатися відповідними державними стандартами освіти.

Вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у ВНЗ реалізує компетентісний, функціонально-діяльнісний та особисто-орієнтований підходи до навчання української мови, що відповідає сучасним суспільним запитам, запропонованого Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти визначають два види компетенцій: *загальні* (знання про світ, національну та загальнолюдську культуру, уміння і навички, здатність до навчання, індивідуальний життєвий досвід) і *комунікативні мовні*. Компетентнісна модель навчання української мови на сучасному етапі розвитку набуває суспільної значущості, а тому потребує глибокого осмислення й широкого розгляду пов'язаних з нею питань. Вивчення мови і навчання мовлення мають бути спрямованими на спілкування, на ті види мовленнєвої діяльності, які органічно вписуються у процес навчання у ВНЗ і подальше виконання службових обов'язків у професійній сфері.

Питанням щодо формування мовної особистості приділяється велика увага в дослідженнях мовознавців Л. Паламар, Г. Кацавець, М. Пентилюк, Л. Скуратівського, А. агнітко, Л. Мацько, Г. Шелехової та ін. При дослідженні цього питання акцент ставиться на сутність і рівневу модель мовної особистості, а саме на такі складники: національно-мовна свідомість, мовні здібності, мовне чуття, мовний смак, мовно-ціннісні орієнтації. Так, і в освітньо-кваліфікаційній характеристиці (ОКХ) зазначається, що зміст курсу «Української мови (за професійним спрямуванням)» формує комунікативну мовленнєву, мовну, соціокультурну і діяльнісну компетенції особистості студента. Однак, діяльнісні компетенції свідчать про розвиток мисленнєвих здібностей, уміння володіти методами пізнавальної і творчої діяльності — без належного рівня цих компетенцій безпідставно говорити про розвиток і загальних, і професійних компетенцій взагалі, а отже чи доцільно виділяти ці компетенції як власне предметні,

зрештою, цей висновок стосується й соціокультурних компетенцій. Отже, компетентнісний підхід до навчання української мови орієнтує викладача на використання перспективних технологій, на добір ефективних методів формування національно свідомої компетентної мовної особистості.

Метою мовного навчання у ВНЗ є свідоме практичне оволодіння є свідоме практичне оволодіння нормами української літературної мови як системи систем та формування інтелектуально розвиненої, морально досконалої, національно свідомої, духовно багатої мовної особистості, яка вільно володіє виражальними засобами сучасної української літературної мови, її стилями, різновидами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності, відзначається готовністю до подальшого професійно-орієнтованого навчання, спроможна самостійно визначити цілі самоосвіти, самовиховання й саморозвитку та діяльнісно їх реалізувати.

Мовний курс у нефілологічному ВНЗ обов’язково, на нашу думку, має передбачати відбір тем, спрямованих, у першу чергу, на формування мовної і мовленнєвої компетенції та орієнтуватися на специфіку майбутньої спеціальності студента, акцентувати увагу на професійному спілкуванні, спрямовувати на опрацювання професійної лексики. Оволодіння основами будь-якої професії розпочинається з системи загальних і професійних знань, тобто опанування фахівцем професійного мовлення — галузевої фразеології та термінології, що допоможе при навчанні у ВНЗ III – IV рівнів акредитації, а також у подальшій професійній діяльності, котра вимагає застосування у виробничій сфері української мови. Для вільного володіння усною та писемною формами професійного спілкування студенти повинні мати чималий активний лексичний запас фахової термінології, бо мовленнєва специфіка даного стилю спілкування визначається насамперед великою кількістю термінів, що активно обслуговують сферу професійно-виробничої діяльності. Лінгвістами-філологами доведено, що спеціальні

галузеві терміни становлять понад 60 % професійної лексики фахівця, решту посідає загальнонаукова термінологія та загальновживані лексеми. Крім того, термінологічна лексика має велике значення для науково-виробничої комунікації, сприяючи її інтелектуалізації, полегшує процес засвоєння знань та реалізації їх у майбутній фаховій діяльності, поглиблює знання студентів про ознаки виучуваних понять, є засобом розширення активного професійно зумовленого словникового запасу, підвищує культурний рівень майбутньої української інтелігенції.

Завдання курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» багатогранні: повторення, узагальнення, систематизація відомостей зі шкільного курсу української мови, оволодіння загальнонауковою і спеціальною термінологією та фразеологією, засвоєння стилістичних і структурних особливостей документів, пов’язаних із фахом, різноманітних жанрів усного і писемного мовлення, до яких доведеться вдаватися у майбутній професійній діяльності. Таке завдання та мета передбачають зосередження уваги на питаннях лінгвістичної освіти студентів на розвитку фахових мовленнєвих навичок. Проблематика, пов’язана з удосконаленням мовної професійної підготовки студентів фармацевтичного профілю, активізує коло проблем формування українознавчої, мовленнєвої та комунікативної компетентності, які є складовою професійної компетенції фармацевта. Бажаного результату можна досягти за умови не ізольованого, а комплексного виконання цих завдань. Безперечно, найбільш доцільним для формування мовленнєвої фахової компетенції на основі науково-професійної термінології є використання текстів зі спеціальності. Невеликих за обсягом, доступних за змістом, насичених словами, стійкими словосполученнями та граматичними конструкціями, характерними для мови спеціальності. Тільки на рівні тексту виучувані професійні терміни постають як цілісна комунікативна система, придатна для використання в

певних робочих ситуаціях, а не як сукупність розпорошених лексем.

Матеріалом для навчальної роботи мають стати зв'язні висловлювання (доповіді, виступи), тексти професійно спрямовані як тематикою та змістом, так і характером використаних у них мовних засобів. Широке використання таких текстів (із професійно спрямованих документів, навчальних посібників, зі студентських робіт, виконуваних під час вивчення фахових дисциплін) сприяє встановленню міжпредметних зв'язків. Складовою загальнонаукової термінологічної системи є фармацевтична терміносистема, яка розвивалася і розвивається у тісному взаємозв’язку із терміносистемами інших галузей. Така робота сприятиме формуванню мовленнєвої компетентності. Продуктивність засвоєння термінів та їх активне використання в усному та писемному українському фаховому мовленні багато в чому залежить від відповідної системи підготовчих вправ, послідовно спрямованих як на переклад та вдумливе засвоєння термінології, так і на активізацію вмінь говоріння та слухання, необхідних для застосування цієї термінології у конкретних робочих ситуаціях. Ефективним є поєднання вправ як репродуктивного характеру, що виконують ознайомлюючу функцію, так і творчих, що сприяють активному самостійному використанню термінологічної лексики відповідно до виробничої ситуації. Задля реалізації формування у студентів професійної мовленнєвої компетенції на основі фахової термінології на практичних заняття пропонується використовувати репродуктивні вправи: тлумачення фахових термінам українською мовою, підбір термінів до запропонованих визначень, за допомогою словника підбір до термінів синонімів (якщо такі є) та антонімів, складання речень із термінами-синонімами, враховуючи відтінки їх значень, складання доповіді фахового спрямування, використовуючи професійну термінологію, складання діалогу виробничої тематики, насиченого фармацевтичною термінологією, редагування

фахових текстів, виправляючи терміни, що вжиті з невластивим для них значенням. Вагомим є також застосування вправ порівняльно-зіставного характеру, за допомогою яких студенти мають відчути специфіку виучуваних понять, особливості нормативного фахового мовлення порівняно з розмовно-побутовим. Доцільним є застосування вправ перекладного характеру, під час виконання яких студенти виявляють як спільні ознаки, які характерні для близькоспоріднених мов, так і риси своєрідні, національно специфічні. Такі види роботи допоможуть студентам уникати сліпого калькування при перекладі фахової літератури та написанні текстів (доповідей, курсових і дипломних робіт) професійного спрямування, орієнтуватимуть на вживання нормативних форм термінолексем та фахових фразеологічних терміносполучень, уможливлять знаходити складні перехресні відношення в найбільш близьких мовах (російській та українській), що є надзвичайно цінним для південно-східних регіонів України. Завдання цих типів дозволяють проаналізувати особливості фармацевтичної терміносистеми на фонетико-орфоепічному, лексико-граматичному та стилістичному рівнях. Використовуючи різнопланові завдання на заняттях, ми одночасно маємо змогу збагатити лексичний запас студентів-нефілологів професійно-науковою термінологією, підвищувати культуру мовлення майбутніх фахівців.

Схематичною опорою для проектування можливих способів навчання, орієнтованих на реалізацію змістових ліній курсу української мови з метою формування життєво необхідних компетенцій, є компетентнісна модель мовної освіти. Відповідно до неї посилення компетентнісної спрямованості навчання потребує використання таких педагогічних технологій, організаційних форм, методів навчання, які допоможуть забезпечити творчий розвиток особистості, здатної ефективно розв'язувати життєві проблеми, виконуючи соціальні ролі передусім в українському соціумі.

Отже, вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» спрямоване на розв'язання комплексу завдань навчання, виховання й розвитку сучасної, конкурентноспроможної на ринку праці особистості. Лише зацікавивши студентів їх майбутньою спеціальністю, ми зможемо привити любов до української мови та отримати національно свідомих, мовленнєво компетентних фахівців, що зможуть досягти особистісного й професійного самовизначення та домогтися самореалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зязюн І. А. Інтелектуальнс-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти / І. А Зязюн / / Неперервна професійна освіта : проблеми, пошуки, перспективи : [монографія] ; за ред. І. А Зязюна – К. : Віпол, 2000. – С. 11–57.
2. Кияк Т. Р. Лингвистические аспекты терминоведения : Учебное пособие – К. : УМКВО, 1989. – 103 с.
3. Кучерук О. Уміння – передусім. Компетентнісний підхід до формування національно-мовної особистості / / Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2008. – №10. – С. 18 – 24.
4. Михайлюк В. Переклад у формуванні культури ділового мовлення / / Дивослово. – 1999. – № 7. – С. 26–29.
5. Паламар Л. Проблеми функціонування української мови у вузах у період національного відродження / / Українська мова у вищих навчальних закладах України. – К. : ІСДО, 1993. – С. 3–11.
6. Товажнянський Л. Керівник – професіонал нової формації І Л. Товажнянський, О. Романовський / / Вища освіта. Український теоретичний та науково-методичний часопис. – 2002. – № 1. – С. 34–39.
7. Тоцька Н. Методика роботи викладачів вищого технічного навчального закладу над українським професійним мовленням студентів.

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО СТАТУСУ ДІЄСЛОВА ТА ПРИКМЕТНИКА

БЄЛЯЄВА О. М.

ВДНЗУ «Українська стоматологічна медична академія», м. Полтава

Починаючи з другої половини XX століття екстра- й інтралінгвістичні проблеми терміна перебувають у центрі уваги науковців (Гнатишена І.,